

av posttraumatisk dysfunktion i dessa system.

Ojämn vetenskaplig kvalitet

Den vetenskapliga kvaliteten är påfallande ojämn. Kapitel 2 är utmärkt och sammanfattar de viktigaste forskningsresultaten från Nygrens egen institution. Där framgår bl a att ett antal yttre faktorer, utan någon koppling till psykosocial situation, försäkringsform, personlighetsdrag, arbetsmarknadsläge, sekundärvinster etc, har statistiskt säkerställd påverkan på risken att utveckla kroniska symtom efter en påkörning bakifrån. Det visas t ex att den skrockpulsens form, bilmodell, årsmodell och förekomst av dragkrok på den påkörda bilen har betydelse för långtidsprognosen. I detta kapitel noteras också att beräkningar av G-krafter, som kan bli flera gånger större på halsryggen än på den påkörda bilen, har mycket begränsat värde vid prognostiseringen av skador och att det finns underlag för antagande att inre organ som hjärnan och andra nervstrukturer kan skadas vid olika rörelser i förhållande till omgivande benstrukturer i en sk tredje kollisionseffekt. Hjärnskakning är exempel på sådan effekt. Kapitelförfattaren avfärdar också spekulationerna om att man utifrån krocktest med frivilliga ska kunna dra slutsatser om en nedre gräns för hastighetsändringar, under vilken kroniska skador inte ska kunna uppkomma.

Boken har flera brister

De övriga kapitlen håller en anmärkningsvärt låg vetenskaplig standard. Praktiskt taget samtliga är behäftade med referensfel (referenser i listan som inte finns i texten, fel förstanamn, felstavningar, fel referensnummer i texten, avsaknad av uppgift om publikation, centrala referenser som saknas). Språket är bitvis oklart, och brist på definitioner av viktiga begrepp är vanlig. En del definitioner är uppenbart felaktiga, och i vissa kapitel (framför allt kapitlen 1 och 5) är begreppsförvirringen påfallande.

Ett kapitel ägnas åt kognitiv behandling, men varken sjukgymnastens, smärtläkarens eller rehabiliteringsläkarens roll i diagnostik och behandling ges något utrymme. Diagnoskapitlet är ytligt presenterat. Så t ex anges »fysikalisk undersökning» som en undersökning som enbart handlar om huruvida röntgenundersökning är motiverad i akutskedet eller inte, och hur otillförlit-

ligt det är att mäta rörelseomfång – även med olika apparater. Den intressanta forskningen om störningar i hjärnstamsfunktionen som orsak till många subjektiva symtom avfärdas utan sakliga argument, och ett flertal viktiga referenser på området saknas. Vårdprogram som tagits fram, bl a i Socialstyrelsens regi, finns inte nämnda.

Sammanfattningsvis ger boken värdefull ny kunskap om tekniska förhållanden vid uppkomst av whiplashskador, men den medicinska presentationen präglas av gammal kunskap och har inte infriat förväntningarna att innefatta nya vetenskapliga rön till hjälp för dem som kommer i kontakt med problemet svåra kroniska besvär efter en till synes lindrig nackskada. •

Imponerande om miljörelaterade sjukdomar hos barn

Ruth A Etzel, ed. **Handbook of pediatric environmental health**. 355 sidor. Elk Grove Village: American Academy of Pediatrics, 1999. ISBN 1-58110-029-9.

Recensent: Ragnar Rylander, professor, avelningen för miljömedicin, Göteborgs universitet.

Insikten om miljöns betydelse för uppkomsten av sjukdomar hos människan ökar – för någon tid sedan presenterades en epidemiologisk undersökning som knöt miljöexponering till mer än 60 procent av alla cancerfall. I Sverige finns flera moderna läroböcker i miljömedicin – en som ligger på nätet, fritt tillgänglig för alla och med kontinuerlig uppdatering (www.miljomedicin.gu.se) samt en som nyligen utgivits av Studentlitteratur i Lund (Edling et al »Miljömedicin»). Utomlands finns flera standardverk såväl i England som i USA.

Bred och praktisk information

Till gruppen av moderna verk om miljö och sjukdom sällar sig nu en bok från American Academy of Pediatrics

med titeln »Handbook of pediatric environmental health». Boken är avsedd för pediatriker och andra yrkeskategorier som har ansvar för barnens hälsa och syftar till att informera om och ge underlag för att begränsa exponeringen för miljörisker i barn- och ungdomsåren. Bokens innehåll är praktiskt orienterat och är upplagt för att vara ett underlag för dem som skall ge information om miljörisker till patienter och i andra sammanhang, t ex i föräldraföreningen.

Efter en inledning om metodologi – varför barn är riskindivider, hur man tar en miljööanmälan och hur man går igenom exponeringen i ett hem – kommer agensinriktade kapitel som behandlar bl a asbest, astmautlösande ämnen, kolmonoxid, dietfrågor, miljötabaksrök, livsmedelsföroreningar, inomhusföroreningar, bly, kvicksilver, biologiska bekämpningsmedel och joniserande strålning. Risker i speciella miljöer belyses – daghem, skolor och avfallstippar i grannskapet. Några viktiga sjukdomskomplex behandlas: cancer, multipel kemisk sensitivitet samt slutligen hur man kommunicerar risk.

Varje kapitel ger beskrivningar av agens som medför sjukdomsrisk, en översikt av den vetenskapliga litteraturen samt av en sektion »Frågor som ofta ställs» med svar till dessa i en klar, didaktisk form. Därtill kommer anvisningar om ansvariga myndigheter och organisationer (av mindre intresse för en svensk publik) samt fylliga, vetenskapliga referenser.

Imponerande kunskapsstoff

Även om det i ett verk av detta slag då och då förekommer schablonisering och påståenden som är smått föråldrade är innehållet i stort mycket imponerande. Viss repetition av kunskapsstoffet förekommer, och ibland har redaktörerna inte haft tillräckligt skarpa saxar – det är t ex osäkert vilken nytta pediatriker har av att veta hur man behandlar strålskador. Fyllig information finns om riskerna vid rökning både för ungdomar som röker och för dem som utsätts för miljötabaksrök följt av förslag till åtgärdsprogram.

Boken representerar en imponerande kunskapsbas, men man frågar sig hur de som i dag får de olika frågor som exemplifieras i boken kan svara med korrekt information. Detta är en bok som starkt rekommenderas till såväl bokens huvudsakliga målgrupp som till andra med intresse av miljörelaterade sjukdomar bland barn. •